

Розділ 2

УКРАЇНСЬКА КУЛЬТУРА

Part 2

UKRAINIAN CULTURE

■ УДК 008:271.4:[791+792](477.83/.86)“192/194”

<https://doi.org/10.31516/2410-5325.060.16>

О. В. Фарина, аспірант, Київський національний університет культури і мистецтв, м. Київ

oksanafaryna@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-5101-2488>

ГРЕКО-КАТОЛИЦЬКЕ ДУХОВЕНСТВО СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ МИСТЕЦТВА ЯК ВАЖЛИВОГО ЧИННИКА ПОГЛИБЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ У КУЛЬТУРОТВОРЧОМУ ПРОСТОРІ РЕГІОНУ (20 — І ПОЛ. 40 РР. ХХ СТ.)

Висвітлено маловивчені питання щодо впливу діячів Української греко-католицької церкви Східної Галичини на театральне мистецтво й кінематограф краю у 20 — І пол. 40 рр. ХХ ст. Розглянуто діяльність та репертуар аматорських драматичних гуртків при філіях товариства «Просвіта» під керівництвом місцевих духівників, роботу кінематографічної секції Марійського товариства, зв'язок священиків з професійними труппами та творцями кіно. Друга світова війна негативно відобразилась на стані театру та кіномистецтва Східної Галичини, проте духовенство всіма можливостями підтримувало культуротворчий розвиток регіону в означений період. Підкреслено, що греко-католицькі священики дбали про наповнення українського мистецтва п'єсами й фільмами, які розширювали світогляд, популяризували національну культуру та мали високий моральний вплив на галичан.

Ключові слова: *театральне мистецтво, аматорські гуртки, кінематографічна секція, греко-католицьке духовенство, Східна Галичина.*

О. В. Фарина, аспірант, Киевский национальный университет культуры и искусств, г. Киев

ГРЕКО-КАТОЛИЧЕСКОЕ ДУХОВЕНСТВО ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ ИСКУССТВА КАК ВАЖНОГО ФАКТОРА УГЛУБЛЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОГО СОЗНАНИЯ УКРАИНЦЕВ В КУЛЬТУРОТВОРЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ РЕГИОНА (20 — І ПОЛ. 40 ГГ. ХХ В.)

Освещены малоизученные вопросы влияния деятелей Украинской греко-католической церкви Восточной Галиции в театральном искусстве и

кинематографе края в 20 — I пол. 40 гг. XX в. Рассмотрены деятельность и репертуар любительских драматических кружков при филиалах общества «Просвита» под руководством местных духовников, работа кинематографической секции Марийского общества, связь священников с профессиональными труппами и создателями кино. Подчеркнуто, что греко-католические священники заботились о наполнении украинского искусства пьесами и фильмами, которые расширяли кругозор, популяризировали национальную культуру и имели высокое моральное воздействие на галичан.

Ключевые слова: театральное искусство, любительские кружки, кинематографическая секция, греко-католическое духовенство, Восточная Галиция.

O. V. Faryna, postgraduate student, Kyiv National University of Culture And Arts, Kyiv

THE GREEK CATHOLIC CLERGY OF EASTERN GALICIA IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF ART AS AN IMPORTANT FACTOR IN DEEPENING THE NATIONAL CONSCIOUSNESS OF UKRAINIANS IN THE CULTURAL AND CREATIVE EXPANSE OF THE REGION (IN THE 20TH CENTURY BETWEEN 20'S AND THE FIRST HALF OF THE 40'S)

The aim of the article is to demonstrate the influence of the Greek Catholic Clergy of Eastern Galicia on the development of theater and cinema of the region in the 20th century between 20's and the first half of the 40's.

Research methodology. Scientific papers, memoir literature on the subject have been reviewed. Much of the source materials (letters, appeals, reports) can be found in the funds of the Central State Historical Archive of Ukraine in Lviv and the press of that time.

Results. It has been determined that the priests organized amateur groups at the branches of the Prosvita Society whose repertoire included multi-act performances by predominantly Ukrainian classic writers. The Polish Authorities sought to prevent the work of amateur groups in every possible way. The priests sought permission from the Polish Authorities on the staging the plays, and also supported the activities of professional actors who created works of religious and national-patriotic themes. The Society of St. Mary (cinema division) distributed among young people movies based on religious high morality, the revenues were intended for the poor and the needy. The opening of the foundation of the Assumption Temple of the 12th century on the territory of the capital of the Principality of Galicia–Volyne, funded by the Ukrainian Greek Catholic Church, became the basis for the creation of the color film «Krylos» by the Galician artists. The film was not completed due to the start of the Second World War.

Novelty. For the first time an attempt has been made in this paper to reveal the activities and repertoire of amateur theater groups at the branches of the Prosvita Society of Eastern Galicia under the direction of local priests. Also, for the first time an attempt has been made to highlight the role of the Greek Catholic Clergy in cinema in the region and in the specified period.

The practical significance. The results of the article can be used in lectures on the Ukrainian theater, Ukrainian cinema, Ukrainian culture. Researchers may find the information contained in this paper useful for writing the biographical publications on the Greek Catholic Clergy of Eastern Galicia.

Key words: *theater, amateur groups, cinema, art, The Greek Catholic Clergy, Eastern Galicia.*

Постановка проблеми. Театр і кіно від початку виникнення відіграють важливу роль у житті людей. Вони є шляхом до свідомості й емоційної сфери глядача, визначаючи певні моральні установки, світогляд, поведінку особистості. Драматичні вистави, кінокартини постійно відображали історичні зміни, соціально-політичні та освітні процеси в суспільстві, часто ставали результатом волевиявлення громадян в умовах бездержавності та тоталітарного режиму. Творчі можливості театру й кіно намагалося використати греко-католицьке духовенство Східної Галичини для поширення християнської моралі, пробудження почуття патріотизму, любові до рідного слова, нагадування про історичні традиції минулого, а відтак — протистояння політиці колонізації, збереження української мови й культури під окупаційним режимом у 20 — I пол. 40 рр. XX ст. Священники завжди оберігали духовні та мистецькі цінності народу, активно беручи участь у культуротворчому процесі регіону.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Статті І. Зуляка (2002), П. Смоляка (2017) розкривають діяльність аматорських театральних гуртків філій товариства «Просвіти» на Тернопільщині в міжвоєнний період. І. Гуньовський (2010) подає інформацію про роботу читальні «Просвіти» в с. Махнівці на Золочівщині, де парохом служив його батько — о. М. Гуньовський. Культурно-освітнє життя Галичини та роботу Інституту народної творчості у Львові (1941–1944) висвітлено в дослідженні І. Довгалюк, С. Шнерх (1996). Становлення й розвиток театрального мистецтва XX ст. простежено в праці О. Красильникової (1999). Маловідомі факти історії львівського кіно до 1939 р. вивчила польська дослідниця Б. Гершевська (Gierszewska, 2006). Значна частина джерельного матеріалу міститься в документах Центрального державного історичного архіву України у м. Львів та в тогочасній періодиці. Проте фахових досліджень, які би простежували зв'язок греко-католицьких священників Східної Галичини з театральним мистецтвом та кінематографом означеного періоду, не знайдено.

Мета статті — показати вплив греко-католицького духовенства Східної Галичини на розвиток театрального мистецтва та кінематографу регіону у 20 — I пол. 40 рр. XX ст.

Виклад основного матеріалу дослідження. У 1920–1930 рр. у Східній Галичині активно розвивалося театральне мистецтво, що було

зумовлено активізацією діяльності товариства «Просвіта» та його філій. Незважаючи на вороже ставлення польської влади до просвітянських читалень, часті заборони на проведення святкових або театральних заходів, переслідування активних діячів товариства, зацікавлення української молоді роботою драматичних гуртків у цей період зростало, що позитивно оцінювалося греко-католицьким духовенством: «<...> живе слово, наглядна дія, стрій і декорація далеко більше діють, ніж німа книжка. Навіть сільські аматорські вистави збудили значний культурно-освітній відгук по наших селах і містах» (*Темп І Релігія*, 1936, с. 4). Неодноразово священники ставали головами філій товариства «Просвіта» й засновниками сільських аматорських труп, театральних бібліотек, просили дозволу в польській владі для показу вистав і концертів. Отримані кошти артисти передавали на потреби українських шкіл та культурно-освітню роботу громадських організацій. Значна частина сільських аматорських гуртків виступала безплатно (Гнип, 2013, с. 94).

Відродження театрального руху на західноукраїнських землях розпочинається в 1922 р., коли при Головному відділі «Просвіти» створено музично-театральну комісію під керівництвом Голови о. І. Туркевича й директорів Львівського театру О. Стадника та О. Загорова. Термін «музично-театральна комісія» пізніше змінюється на «театрально-мистецька комісія», завданням якої було надавати допомогу аматорським гурткам на периферії для організації вистав і їхнього професійного керівництва, готувати керівників театральних труп, контролювати репертуар та постановку п'єс. Задля цього театральна комісія організовує гурток інструкторів-режисерів із безробітних артистів, задіяних у Львівському театрі товариства «Українська бесіда», які за згодою зі своєю дирекцією у вільний час ділилися власними професійними вміннями із провінційними театрами, брали участь у репетиціях, а часом ставили саму виставу (*ЩІАЛ України*, ф. 348, оп. 1, спр. 6453, од. зб. 28, арк. 6).

Театральна комісія була дорадчим та координуючим органом для аматорських колективів, складала плани діяльності для читацьких театральних гуртків, організовувала театральні курси, заочні курси театрального мистецтва, курси національних танців, мандрівні театральні гардероби, визначала плани та обсяг театральних планів у філіях, часто співпрацювала з очільниками місцевих громад — тутешніми парохами в справі розвитку аматорського театрального мистецтва. Зокрема в листі 1922 р. Театральна комісія звертається до священника з Любіня Великого з проханням допомогти організувати там зразковий мандрівний людський театр, який складався з наддніпрянських артистів під проводом М. Орла-Степаніка. Таким чином, фахові актори стали б

зразковою школою для місцевого аматорського гуртка (*ЦДІАЛ України*, ф. 348, оп. 1, спр. 6457, од. зб. 59, арк. 6).

Культурно-мистецьке життя Жидачівщини розвивається під час головування філії «Просвіти» пароха с. Іванівці о. П. Чехута. За сприяння священника організовано церковні хори та театральний гурток, який ставить першу виставу І. Карпенка-Карого «Мартин Боруля». Священникові допомагають колишні учасники Української Галицької Армії та Українських Січових Стрільців. О. Климковичові доручено керівництво самодіяльними хоровими та драматичними, які організують фестивалі пісні, концерти, ювілейні святкування, що містять театральні елементи. Аматори до вечора працювали в полі, а після до ночі вивчали ролі для вистав, мелодії пісень, нові танці. За нетривалий час театральний гурток ставить кілька п'єс: М. Гоголя «Одруження», «Ревізор», І. Карпенка-Карого «Суєта», І. Котляревського «Наталка Полтавка», М. Кропивницького «Вій», «Невольник», «Перехитрили», М. Старицького «Маруся Богуславка», «Утоплена», Т. Шевченка «Назар Стодоля» та ін. Усі зароблені кошти з імпрез призначалися на побудову нового репрезентативного «Народного дому» (Климкович, 1993, с. 485).

Опікувався культурним піднесення парафіян с. Павлокома (Перемишльщина) о. В. Шевчук — голова і керівник місцевого театрального гуртка «Просвіти» з власною бібліотекою, що налічувала 32 книги. За 1935 р. самодіяльний колектив поставив 4 вистави: Ю. Горліс-Горського «Холодний Яр», І. Карпенка-Карого «Чумаки», І. Франка «Учитель», Т. Шевченка «Катерина» (Потічний, 2001, с. 202). Наступного року кількість постановок зросла до 9, п'єс — до 50. Через свої патріотичні настрої та активну роботу священник здобув високий авторитет у селі, а тому населення охоче слухало повчання душпастиря та долучалося до культурно-громадського життя, відвідуючи вистави, концерти-читальні. Друга світова війна, вбивства греко-католицького духовенства, погрози влади спонукали о. В. Шевчука вступити до Української повстанської армії (псевдоніми Кадило, Пластун), де він духовно опікувався вояками, організував хор, який співав служби Божі, панахиди, народні пісні з нагоди національних свят.

Зразковим душпастирем, видатним культурно-громадським і політичним діячем відзначився о. В. Сухий, парох с. Волоське (Долинщина) та керівник болахівського аматорського гуртка, котрий активно організував концерти й вистави, завжди користувався прихильністю серед публіки. Зокрема 1932 р. газета «Діло» писала про вдало організоване «Свято матері» у Болахові, до програми якого ввійшли декламації віршів, сценічна постановка С. Чубатівної, зрежисована о. С. Сухим;

скрипкове соло А. Цегельського під акомпанемент І. Сімківної; гагілки (старовинні обрядові пісні) дітей та ін. (*Болехівщина. Свято Матері*, 1932, с. 5). Діяльність о. В. Сухого підтримували болехівська інтелігенція, навколишнє духовенство й міщани. Польська поліція переслідувала священика грошовими штрафами та частими арештами, але з кожним виходом із в'язниці його радісно зустрічала українська громада. Митрополит А. Шептицький хотів призначити о. В. Сухого парохом Болехова, а згодом — єпископом Холмщини, однак існуюча влада цього не дозволила (Андрушко, 1993, с. 151).

З метою популяризації театрального мистецтва, пропагування та примноження надбань народної творчості на західноукраїнських землях відбувалося змагання аматорських драматичних гуртків, до організації яких долучались діячі УГКЦ. Так, 1935 р. у долинській театральній залі «Братської хати» (дерев'яний будинок, споруджений силами церковного братства 1922 р.) відбувся конкурс трьох сільських театрів «Рідної школи» на найкращий показ вистави на 3 дії — «Там, де воля кривавим цвітом зацвіла». До членів журі увійшли: д-р О. Дереш, голова філії «Просвіти» у Долині, о. М. Чорнега та голова гуртка «Рідної школи» с. Цінева М. Олексин. Кожен з аматорських гуртків мав відіграти одну дію запропонованої вистави, яку напередодні вибрав за допомогою голосування. Організаційна комісія присудила першу нагороду самодіяльним артистам з с. Брошнева, а другу нагороду поділили с. Тяпче й с. Церківна Долинського повіту (Андрушко, 1993, с. 243).

Наприкінці 1942 р. Інститут народної творчості (ІНТ) на чолі з директором о. С. Сапруном влаштував змагання драматичних гуртків Галичини. До Окружних комітетів регіону було надіслано плани організаційної схеми Конкурсу, вибрано оціночну комісію та репертуар майбутніх вистав, який складався з творів української класики. Головною умовою участі в конкурсі драматичних гуртків було завершення режисерських курсів при ІНТ усіма учасниками. Для допомоги малим аматорським колективам інститут відкрив декоративну майстерню для пошиття костюмів та декорацій, а оформлення театральної сцени відбувалося з дозволу директора установи. На початок 1943 р. з 3000 існуючих аматорських гуртків у змаганнях взяло участь 889, з яких допущено — 268 (інші мали бути прийняті після виконання всіх умов). Крім журі, оцінювати виступи акторів могли глядачі, висловивши свою думку в спеціальних анкетах («*Почались Змагання Драматичних Гуртків. Розмова з о. дир. С. Сапруном*», 1943, с. 3). Завершити Конкурс аматорських гуртків не вдалося через внутрішньополітичні обставини, проте змагання підтримали й активізували культурне життя народу в період війни.

Греко-католицьке духовенство не залишалося осторонь діяльності професійних театральних труп, які у своєму репертуарі використовували твори релігійної та патріотичної тематики, неодноразово рекомендувало громадянам відвідати їх вистави. Такі постановки були найкращим педагогічно-виховним методом для формування особистості, її системи цінностей і знань, а завдяки грі мандрівних кадрових театрів дозволяли охопити широкі верстви населення. 1935 р. на сцені Львівського міського театру силами вихованців Малої Семінарії на чолі з тодішнім ректором о. Я. Перрідомом під протекторатом митрополита А. Шептицького здійснена постановка п'єси на 3 дії Г. Лужницького «Посол до Бога» (*Афіша Про Виставу*, 1935, с. 5). Вистава порушувала проблему міжконфесійного протистояння — боротьби унії з православ'ям. Головний конфлікт, навколо якого побудована дія, — мученицька смерть прихильника екуменізму св. Й. Кунцевича, «якого вислали українці до Бога, тим прапором, який поведе інших апостолів не лише в Україну, а й на цілий Схід» (Красильникова, 1999, с. 103–104). Професійні артисти театру «Заграва» — В. Блавацький, Л. Боровик, Б. Паздрій, П. Сорока та театральні аматори намагалися максимально реалістично відтворити історичні події XVII ст., але незважаючи на активну рекламу п'єси в пресі напередодні, вистава не здобула успіху в глядачів, що пояснювалося не підготованістю режисера та акторів до образів релігійної тематики.

Зовсім іншу оцінку дістала вистава 1936 р. у Коломиї Г. Лужницького «Голгота — Страсті, Смерть і Воскресіння Господа нашого Ісуса Христа», яку за порадою духовенства інсценізував театр «Заграва» під керівництвом режисера В. Блавацького. В історії українського театру містерія стала другою виставою (після антирелігійної «Моб» за Е. Сінклером в Київському театрі імені І. Франка, 1925 р.), у якій Ісус Христос на сцені був дійовою особою, що суперечило тогочасним канонам (Вівчарик, 2016, с. 56). Постановка була здійснена на зразок видовищ в Обераммергау (Німеччина) і складалася з восьми частин: «Нагорна проповідь і в'їзд до Єрусалиму», «Зрада», «Тайна вечеря», «Схоплення», «Петро відрікається», «Присуд», «Голгота», «Воскресіння». Усі герої сцени створили цілісну композицію, що викликало позитивне враження в публіки, котра впродовж наступних років охоче відвідувала вистави релігійного змісту.

Греко-католицьке духовенство не залишило поза увагою такий сучасний вид мистецтва, як кіно, масове поширення якого в українському середовищі зумовив бурхливий розвиток західної індустрії. 1924 р. за ініціативи керівників Марійського товариства о. М. Рошкевича та М. Ковалю у Львові засновано кінематографічну секцію, метою якої стало використати схильність молоді до відвідування кінотеатрів задля

показу «гарних фільмів з обсягу природи, техніки, географії та історії, получені з відповідними повчаючими преклеціями» (*ЦДІАЛ України*, ф. 206, оп. 1., спр. 125, од. зб. 1, арк. 1). Марійське товариство обіцяло максимально знизити ціни на квитки, надаючи можливості дітям із незаможних сімей потрапити на покази фільмів. Часто прибутки від перегляду кінострічок передавалися бідним та нужденним. Зокрема 12 листопада 1925 р. управа Марійського товариства молоді у Львові повідомляла Дирекції державної поліції, що в залі кінотеатру «Лев» організувала для гімназійної молоді та професорів кінематографічний ранок, у програмі якого наявна кінострічка «Сумерк римської держави». Кошти, отримані за квитки, призначалися для сиріт (*ЦДІАЛ України*, ф. 508, оп. 1, спр. 29, од. зб. 77, арк. 33).

Діяльність секції охопила всі львівські державні школи та товариства ремісників і слуг (школа імені М. Шашкевича, школа імені Б. Грінченка, школа імені Т. Шевченка, Марійське товариство служниць, Товариство св. Йосифа, Інститут св. Йосафата та ін.). Для показу кінострічок у власності Марійського товариства малось два апарати (фільмовий та проєкційний) і 400 фільмів з 150 кліше (*ЦДІАЛ України*, ф. 358, оп. 1, спр. 127, од. зб. 118, арк. 2). Кінокартини за змістом були: розвиткові («Блудний син наших днів», «Погоня за веселкою», «Загублена калитка», «Гамлет», «Лови на диких звірів в Африці»), історичні («Клеопатра», «Аталія — ізраїльська королева», «Орлеанська дівчина»), географічні («На далекій півночі», «Околиці південної Італії», «Типи і звичаї в Індіях», «Озеро Зайдер в Голандії»), природничі («Морські птахи», «Життя на дні моря», «Управа чаю»), спортивні («Вправи на дручках», «Денник Пате»), комедії («Грицько-хитрун», «Забобони», «Святочні дарунки Боба», «Чоловік, що ликнув рака») (*ЦДІАЛ України*, ф. 508, оп. 1, спр. 29, од. зб. 77 арк. 46). Для зацікавлення глядачів кінематографічна секція розробляла яскраві різнокольорові рекламні афіші, у яких вказувались дата, час і місце показу фільму та стислий опис.

До поширення кінематографа в сільській місцевості долучився відомий церковний і громадський діяч о. Я. Княгиницький, котрий 1935 р. разом з інженером Л. Кобринським переобладнав стару корчму в кінотеатр у с. Зарваниця (Теребовлянщина), надаючи змоги селянам дивитися духовні фільми, зокрема «Життя, муки і смерть Ісуса Христа». Як авторитетний духовний наставник, о. Я. Княгиницький допоміг молодим кіномитцям та розвитку української культури загалом. Це підтверджує лист 1937 р. до Головного відділу Товариства «Просвіта» у Львові, у якому священник просить допомогти кінооператорові І. Кузану

отримати ліцензію на демонстрування фільмів (*ЦДІАЛ України*, ф. 348, оп. 1, спр. 6489, од. зб.1, арк. 1).

Визначною подією в українській культурі кін. 30 рр. XX ст., що вплинула на подальший розвиток кіномистецтва, стало виявлення фундаментів літописного Успенського храму, XII ст. у с. Крилос поблизу Галича (Івано-Франківщина). Археологічні дослідження, профінансовані Митрополичою Консерваторською комісією УГКЦ, очолив Я. Пастернак, котрий тісно співпрацював з митрополитом А. Шептицьким, ректором Львівської Богословської академії Й. Сліпим та семінаристами. Відкриттями стародавніх християнських святинь одними з перших зацікавилися фотографи-документалісти та режисери. Зокрема Ю. Дорош, член Українського фотографічного товариства, записав увесь процес розкопок на 16-міліметрову чорно-білу плівку та фотопластили. Деякі документальні кадри надруковані в журналі «Світло і тінь». Відкриття давньої столиці Галицько-Волинського князівства зафіксував Ю. Дорош у кінострічці «Крилос», створеній на замовлення Української фільмової кооперативи Ревізійного союзу українських кооператив (1938) (Gierszewska, 2006, p. 359). На початку проекту планувалося відзняти короткометражний фільм про «розкопи княжого Собору в Крилосі від самих перших початків, їх коротку історію, від самого задуму д-ра Пастернака, від першого удару джагана й лопати об тверду землю, що містила величаву таємницю минулого, аж до хвилини, коли д-р Пастернак передасть відкриту ним пам'ятку як дорогоцінний дар нашій історії та культурі» (Софронів, 1938, с. 2). Натомість відкриття фундаментів храму стало настільки резонансною подією в тогочасному українському суспільстві (почалося масове паломництво, тему княжого Галича опрацьовували митці), що було вирішено зняти ігровий кольоровий повнометражний метр.

1938 р. за ініціативи Церкви створено «Фонд консервації руїн галицької катедри», який дозволив предстоятелю УГКЦ А. Шептицькому виступити меценатом фільму «Крилос». Історичний сценарій до стрічки написав В. Софронів-Левицький, котрий співпрацював з Ю. Дорошем у минулих кінопроектах. Мистецтвознавець і художниця І. Гургула, беручи до уваги поради Я. Пастернака спроектувала костюми для головних героїв, на ролі яких запросили соліста Львівського оперного театру А. Поліщук та учасницю аматорського колективу М. Сафіян (у заміжжі Лозинська).

Для перших кіноспроб у відповідному антуражі митрополит А. Шептицький улітку 1939 р. надав свій сад на Святоюрській горі у Львові. Фільм розпочинався епізодом, у якому хлопчик-провідник веде сліпого лірника до глибоко розкопаних фундаментів Успенської

церкви. Чоловік, спустившись до решток величної споруди, торкається кам'яного саркофага, сідає біля нього й починає грати музичну композицію. Далі планувалося відзняти історичний сюжет на кольоровій плівці, але Ю. Дорош не зміг закінчити кінотвір через воєнні дії восени 1939 р. Режисер зберіг кільканадцять метрів плівки з картинами про лірника та розкопки, що були показані глядачам у кінотеатрі «Стилевий» (діяв у приміщенні Інституту імені М. Лисенка) у період німецької окупації як кращі зразки галицького кінематографа (Скрипник, 2017, с. 262).

Чільне місце у творчому доробку Ю. Дороша посідає карпатська тематика, де минули дитинство та юність фотомайстра. Особливо митця приваблювали маловідомі заповідники на території Митрополичих дібров «Перегінське» (Івано-Франківщина) — лісів і полонин розміром 25 га, кольорові фільмові знімки яких могли би використовуватися з метою наукового вивчення Товариством імені Т. Шевченка та популяризування природних українських фондів серед місцевого населення за допомогою демонстрування в школах, читальнях «Просвіти», крайових зібраннях і закордоном. Так, у 1938 р. Ю. Дорош адресує лист до НТШ через секцію охорони природи з проханням звернутися до митрополита А. Шептицького у справі надання матеріальної допомоги для виготовлення кіносвітлин на території «Перегінської пущі», які би склалися з різних частин: «Оселя Перегінська», «Маєтність Перегінська», «Лісове господарство», «Ловецтво», «Пастирство», «Риболовство», «Птахівництво», «Млинарство», «Ропний промисл», «Літниськовий та купелевий помисел», «Заповідники», «Пам'ятники природи», «Охорона дітей й опіка над молоддю» та ін. (*ЦДАЛ України*, ф. 309, оп. 1, спр. 88, од. зб. 65, арк. 37–40).

Висновки. Отже, греко-католицьке духовенство Східної Галичини мало безпосередній вплив на театральне мистецтво та кінематограф краю. Священики організовували аматорські гуртки при філіях товариства «Просвіта», репертуар яких містив багатоактні вистави переважно українських класиків, просили дозволи в польської влади, що всіляко перешкождала роботі самодіяльних колективів, на постановку п'єс, підтримували діяльність професійних акторів, котрі ставили драматичні твори релігійної та національно-патріотичної тематики. Кінематографічна секція Марійського товариства сприяла поширенню серед молоді якісних (у моральному аспекті) кінострічок, прибутки від показу яких призначалися потребуючим. Відкриття фундаментів літописного Успенського храму XII ст. на теренах столиці Галицько-Волинського князівства, профінансовані УГКЦ, стали основою для створення галицькими митцями кольорового фільму «Кринос», проте завершити кінокартину не вдалося через початок Другої світової війни.

Список посилань

- Андрушко, В. (1993). *Болехів і околиця. Стрийщина: історично-мемуарний збірник* (Т. 3, с. 147–153). Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Комітет Стрийщини.
- Андрушко, В. (1993). *Долина. Стрийщина: історично-мемуарний збірник* (Т. 3, с. 219–248.). Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Комітет Стрийщини.
- Афіша про виставу (1935, Травень 3). *Діло*, с. 5.
- Болехівщина. Свято матері (1932, Вересень 14). *Діло*, с. 5.
- Вівчарик, Н. (2016). Григор Лужницький: митець, який назавжди залишився українцем. *Дивослово: українська мова і література в навчальних закладах*, 3, 54–60.
- Гнип, І. (2013). Галицька преса міжвоєнної доби про сприяння греко-католицької церкви українській культурі (20–30-ті рр. ХХ ст.). *Схід*, 3, 91–98.
- Гуньовський, І. (2010). Діяльність читальні «Просвіти» у с. Махнівці на Золочівщині. *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність, Збірник наукових праць*. 19, 307–309. Львів: Видання Інституту українознавства імені І. Крип'якевича НАН України.
- Зуляк, І. (2002). Становлення і розвиток «Просвіти» у Тернопільському воєводстві у міжвоєнний період (1919–1939рр.). *Наукові записки Тернопільського державного педагогічного університету імені В. Гнатюка. Серія: Історія*, 1, 65–72. Тернопіль: Видання ТДПУ імені В. Гнатюка.
- Довгалюк, І. та Шнерх, С. (1996). Інститут народної творчості у Львові та культурно-освітнє життя Галичини в 1941–1944 роках. *Записки наукового товариства імені Шевченка*, 232, 448–463. Львів: Видання НТШ.
- Климкович, С. (1993). Культурно-освітня праця в Жидачівщині. *Стрийщина: історично-мемуарний збірник* (Т. 3, с. 483–491). Нью-Йорк – Париж – Сідней – Торонто: Комітет Стрийщини.
- Красильникова, О. (1999). *Історія українського театру ХХ сторіччя*. Київ: Либідь.
- Скрипник, Г. (Ред.) (2016). *Історія українського кіно: 1930–1945 рр.* Київ.
- Смоляк, П. (2017). Аматорські театральні гуртки товариства «Просвіта» в селах Тернопільського повіту в міжвоєнний період. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: історичні науки*, 26, 72–78. Острог: Видання НУ «Острозька академія».
- Софронів, В. (1938, Вересень 28). Крилос під об'єктивом. *Діло*, с. 2.
- Театр і релігія (1936, Травень 10), *Мета*, с. 4.
- Потічний, П. (2001). *Павлокома: історія села 1441–1945*. Львів – Торонто: Фондація Павлокома.

- Почались змагання драматичних гуртків. Розмова з о. дир. С. Сапруном (1943, Січень 3). *Львівські вісті*, с. 3.
- ЦДІАЛ України (Центральний державний історичний архів України, м. Львів), ф. 206, оп. 1., спр. 125, од. зб.1, арк. 1.
- ЦДІАЛ України, ф. 309, оп. 1,спр. 88, од. зб. 65, арк. 37–40.
- ЦДІАЛ України, ф. 348, оп. 1, спр. 6453, од. зб. 28, арк. 6.
- ЦДІАЛ України, ф. 348, оп. 1, спр. 6457, од. зб. 59, арк. 6.
- ЦДІАЛ України, ф. 348,оп. 1, спр. 6489, од. зб.1, арк. 1.
- ЦДІАЛ України, ф. 358, оп. 1, спр. 127, од. зб.118, арк. 2.
- ЦДІАЛ України, ф. 508, оп. 1, спр. 29, од. зб. 77, арк. 33, 46.
- Gierszewska B. (2006). *Kino i filmowe Lwowiedo 1939 roku*. Kielce: Wydawnictwo Akademii Świętokrzyskiej.

References

- Andrushko, V. (1993). *Bolechiv and the outskirts. Strijshchyna: historical-memoir collection* (Vol. 3, pp. 147-153). New York - Paris - Sydney - Toronto: The Stryish Committee. [In Ukrainian].
- Andrushko, V. (1993). *Valley. Strijshchyna: historical-memoir collection* (V. 3, pp. 219-248.). New York - Paris - Sydney - Toronto: The Stryish Committee. [In Ukrainian].
- Poster about the play (1935, May 3). *Dilo*, p. 5 [In Ukrainian].
- Bolechivshchyna. Mother's Day (1932, September 14). *Dilo*, p. 5 [In Ukrainian].
- Shevcharyk, N. (2016). Grigor Luzhnytsky: an artist who forever remained a Ukrainian. *Dyvoslovo: Ukrainian language and literature at educational institutions*, 3, 54-60. [In Ukrainian].
- Hnip, I. (2013). *The Galician press of the interwar era about the promotion of the Greek Catholic Church to Ukrainian culture (20-30s of the XX century)*. *Shid*, 3, 91-98. [In Ukrainian].
- Gunovsky, I. (2010). Reading activity «Enlightenment» in p. Makhnovtysi on Zolochivshchina. *Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood, collection of scientific works*. 19, 307-309. Lviv: The publication of the Institute of Ukrainian Studies named after I. Krypnyakevich of the National Academy of Sciences of Ukraine. [In Ukrainian].
- Zulyak, I. (2002) Formation and development of «Prosvita» in the Ternopil Voivodship in the interwar period (1919-1939). *Scientific notes of Ternopil State Pedagogical University named after V. Hnatyuk. Series: History*, 1, 65-72. Ternopil: Edition of the TPU named after V. Hnatyuk. [In Ukrainian].
- Dovgalyuk, I. and Schenk, S. (1996). Institute of folk art in Lviv and cultural and educational life of Galicia in 1941-1944. *Notes of the Scientific Society named after Shevchenko*, 232, 448-463. Lviv: Edition of NTSh. [In Ukrainian].
- Klimkovich, S. (1993). *Cultural and educational work in Zhydachiv. Strijshchyna: historical-memoir collection* (Vol. 3, pp. 483-491). New York - Paris - Sydney - Toronto: The Stryish Committee. [In Ukrainian].

- Krasilnikova, O. (1999). *History of the Ukrainian theater of the XX century*. Kyiv: Lybid. [In Ukrainian].
- Skrypnyk, G. (Ed.) (2016). *History of Ukrainian Cinema: 1930-1945*. Kyiv. [In Ukrainian].
- Smolyak, P. (2017). Amateur theatrical circles of the Prosvita community in the villages of Ternopil region in the interwar period. *Scientific notes of the National University «Ostroh Academy». Series: Historical Sciences*, 26, 72-78. Ostroh: Edition of the National University of Ostroh Academy. [In Ukrainian].
- Sofroniv, V. (1938, September 28). Krylos under the lens. *Dilo*, p. 2 [In Ukrainian].
- Theater and Religion (1936, May 10), *Meta*, p. 4 [In Ukrainian].
- Potichny, P. (2001). Pavlokoma: the history of the village 1441-1945. Lviv - Toronto: Pavlokoma Foundation. [In Ukrainian].
- The drama circles began. Conversation with dir. S. Saprun* (1943, January 3). *Lvivski visti*, p. 3 [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine* (Central State Historical Archives of Ukraine), Lviv, Ukraine. rep. 206, des. 1., file 125, storage unit 1, p. 1. [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine*, rep. 309, des.1, file 88, storage unit 65, p. 37-40. [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine*, rep. 348, des. 1, file 6453, storage unit 28, p. 6 [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine*, rep. 348, des. 1, file 6457, storage unit 59, p. 6 [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine*, rep. 348, des. 1, file 6489, storage unit 1, p. 1 [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine*, rep. 358, des. 1, file 127 storage unit 118, p. 2 [In Ukrainian].
- CSHA of Ukraine*, rep. 508, des. 1, file 29, storage unit 77, p. 33, 46 [In Ukrainian].
- Gierszewska B. (2006). *Cinema and film in Lviv In 1939*. Kielce: The publishing house of the Academy of Sventechsische. [In Polish].

Надійшла до редколегії 02.03.2018 р.